

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ І ФІНАНСІВ**

Кафедра економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для самостійної роботи з дисципліни «Економіка»

для студентів денної та заочної (дистанційної) форми навчання
освітнього ступеня «бакалавр»
за спеціальністю 201 «Агрономія»

Кам'янець-Подільський – 2024

Волощук Ю.О.

В68 Методичні вказівки для самостійної роботи з дисципліни «Економіка» для студентів денної та заочної (дистанційної) форми навчання освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 201 «Агрономія». Волощук Ю.О. Кам.-Под.: ЗВО «Подільський державний університет», 2024. 40 с. 1,7 д.а.

Рецензенти:

Вініченко Ігор Іванович - д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри економіки (Дніпровський державний аграрно-економічний університет)

Рудик Володимир Касянович - д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування (ЗВО «Подільський державний університет»).

Затверджено на засіданні Методичної комісії Навчально-наукового інституту бізнесу і фінансів Закладу вищої освіти «Подільський державний університет» протокол № від “13” травня 2024 р.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»:
протокол № від “28” травня 2024 р.*

Методичні вказівки для самостійної роботи з дисципліни «Економіка» для студентів денної та заочної форми навчання освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 201 «Агрономія». Розглянуто зміст тематичного плану дисципліни, питання до кожної теми, відомості щодо підготовки до контролю знань з дисципліни «Економіка». Подано питання для підсумкового контролю, список рекомендованої літератури. Вказівки орієнтовано на активізацію виконавчого етапу навчальної діяльності студентів.

© Волощук Ю.О., 2024

© ЗВО «Подільський державний університет», 2024

ВСТУП

Мета дисципліни – є формування у майбутніх фахівців наукових знань та умінь з основних розділів прикладної економіки, організації та результативності господарювання та ефективності сільськогосподарського виробництва на рівні первинної ланки суспільного виробництва за умов багатокладності економіки і розвитку ринкових відносин.

Предмет: закономірності функціонування і розвитку підприємництва в ринкових умовах господарювання.

Завдання – є засвоєння теоретичних положень і набуття практичних навичок з економіки, організації виробничої та підприємницької діяльності за умов ринкових економічних відносин, та зокрема: вивчення теорії та методологічних засад засвоєння практичних навичок економічної та підприємницької діяльності у конкурентному середовищі; формування вмінь ефективного використання ресурсного і виробничо-господарського потенціалу; забезпечення розширеного самовідтворення на основі інвестиційно-інноваційної моделі розвитку.

Вивчення дисципліни «Економіка» ґрунтується на положеннях таких дисциплін: основи економічної теорії, філософія, інформаційні технології, вища математика, механізація, електрифікація та автоматизація с.-г.

Міждисциплінарні зв'язки. Здобувач ефективніше засвоює матеріал дисципліни «Економіка», вивчаючи її складові паралельно з такими курсами, як «Землеробство», «Менеджмент».

Вивчення дисципліни «Економіка» має за мету надати студентам знання та практичні навички з питань економічних процесів, що відбуваються в сільському господарстві і пов'язані з використанням ресурсів для забезпечення ефективності діяльності.

Основними результатами навчання після вивчення курсу «Економіка» мають бути сформовані фахові компетенції, які дадуть студентам знання та вміння для розв'язування численних практичних завдань, а саме:

- знати: основи формування економічної та управлінської моделі підприємницької діяльності сільськогосподарських формувань різних форм власності з метою ефективного виробництва аграрної продукції.

- уміти: розраховувати загальні економічні показники діяльності сільськогосподарського підприємства, діагностувати ситуацію, що в ньому склалася, генерувати бізнес-ідеї, визначати місію та цілі організації, ухвалювати та оцінювати господарські управлінські рішення, будувати та аналізувати типи структур управління та організаційних структур різноманітних організаційно-правових форм сільськогосподарських

підприємств, оптимізувати параметри вдосконалених структур управління, визначати раціональні розміри аграрних формувань різних організаційних структур, складати мотиваційний план діяльності підприємства, складати різні типи документів, організовувати ефективне виробництво і прибуткову діяльність аграрного формування.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ. **ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ПІДПРИЄМСТВ.**

План

1. Поняття підприємства, цілі та напрямки його діяльності
2. Правові основи функціонування підприємств
3. Порядок створення та реєстрації підприємства
4. Класифікація підприємств.
5. Форми об'єднання підприємств, їх характеристика

Підприємство як статутний суб'єкт господарювання. Напрями його діяльності та права в галузі планування, управління ресурсами, розпорядження доходами і прибутками. Підприємство як об'єкт купівлі-продажу. Елементи зовнішнього середовища функціонування підприємства: інфраструктура ринку, що обслуговує підприємство, її характеристика (торгово-посередницька, виробнича, фінансово-кредитна, науково-інформаційна та ін.). Організаційно-економічні умови функціонування підприємства. Конкурентне ринкове середовище підприємства. Поняття інтенсивності конкуренції. Конкурентна політика підприємства. Економічні обмеження створення та діяльності підприємства. Пряме державне регулювання діяльності підприємства та його механізм. Економічне регулювання та його важелі. Класифікація підприємств та характеристика їх. Економічні особливості різних видів підприємств. Найважливіші чинники, що визначають організаційно-правові форми підприємства як головного суб'єкта господарювання. Класифікація суб'єктів господарювання за їх організаційно-правовими формами. Підприємства та об'єднання - як форми організації господарської діяльності. Типи об'єднань. Індивідуальне підприємство та господарські товариства сфери малого бізнесу. Переваги та недоліки малого бізнесу. Види товариств залежно від прийнятої у статуті міри майнової відповідальності (просте, повне, командитне, товариство з обмеженою відповідальністю). Картель та інші форми об'єднання підприємств. Трест, синдикат, консорціум, концерн, корпорація - як форми об'єднання суб'єктів господарювання. Холдинги та офшорні компанії.

Контрольні питання:

1. Що означає термін «економіка»?
2. Що таке лісове господарство?
3. В чому полягає завдання організації?
4. Назвіть предмет організації виробництва.
5. Що є об'єктом вивчення даної дисципліни?
6. Що означає термін «конкурентна позиція»?
7. Які чинники визначають організаційно-правові форми підприємств?
8. Охарактеризуйте мету дисципліни «Економіка».
9. Які елементи зовнішнього середовища функціонування підприємства?
10. Які типи підприємств знаєте?
11. Правові основи функціонування підприємств.
12. Класифікація підприємств та їх характеристика.
13. Предмет і метод дисципліни.
14. Специфічні методи дослідження економіки аграрних підприємств.
15. Організаційно-правові форми підприємств.
16. Види підприємств та принципи їх формування
17. Добровільні та інституціональні об'єднання підприємств (організацій)

Література:

1. Голіков А. П., Дейнека О. Г., Позднякова Л. О., Регіональна економіка та природокористування: навч. посібник Київ : Центр учбової літератури, 2015. 352 с.
2. Гетьман О. О. Економіка підприємства: [Навч. посіб.] 2-ге видання. К. : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
3. Економіка підприємства : [підручник] / За заг. ред. С. Ф. Покропивного. Вид. 2-ге, перероб. та доп. К. : КНЕУ, 2019. 528 с.
4. Дем'яненко С. І., Сас О. О. Управління великотоварними агропромисловими формуваннями : монографія. Київ : КНЕУ, 2018. 216 с.
5. Збарський В.К., Томашевська О.А., Мірзоева Т.В. Економіка аграрного сектору: навч. посіб. Київ : Компринт, 2015. 748 с.
6. Збарський В.К. Основи підприємництва та бізнесу: Підручник. – Вінниця: Нова книга, 2004. 404 с.
7. Іванюта С.М. Підприємництво та бізнес-культура. Навч. посіб. С.М Іванюта., В.Ф. Іванюта. К.: ЦУЛ, 2007. 288 с.

8. Курган В. П. Економіка аграрних підприємств : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2015. 270 с.

ТЕМА 2. ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА **ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ**

План

1. Персонал підприємства, його склад та структура
2. Розрахунок чисельності працюючих на підприємстві.
3. Продуктивність праці, показники і методи її вимірювання.
4. Поняття, види і шляхи росту заробітної плати.
5. Форми і системи оплати праці.

Персонал як основний ресурс підприємства. Склад і структура персоналу підприємства. Класифікація персоналу. Функції працівників підприємства. Категорії персоналу у лісовому господарстві, кваліфікаційні групи робітників. Визначення чисельності персоналу та його оцінка. Види чисельності та показники, що характеризують рух і стан персоналу підприємства. Мета й елементи планування чисельності працівників. Суть середньооблікової чисельності працівників. Принципи і методи управління персоналом. Чинники, що впливають на зміну професійно-класифікаційного складу кадрів підприємства. Сучасна кадрова політика підприємств і організацій. Розробка балансу робочого часу. Сутність штатного розпису працівників. Плинність персоналу та її характеристика. Вихідні дані для планування персоналу на підприємстві. Методи планування чисельності персоналу. Способи визначення планової чисельності основних і допоміжних працівників. Економічна сутність та функції нормування праці. Продуктивність праці як основний показник ефективності праці. Методи вимірювання продуктивності праці. Планування показників продуктивності праці. Резерви зростання продуктивності праці. Сутність заробітної плати, її структура та джерела коштів. Джерела коштів на оплату праці в лісовому і садово-парковому господарстві. Тарифна система оплати праці та її основні елементи. Тарифна сітка, тарифна ставка та тарифно-кваліфікаційні характеристики. Форми і системи оплати праці, преміювання працівників. Розрахунок заробітку працівників за відрядними і почасовими системами оплати праці. Види та показники преміювання. Безтарифні системи оплати праці. Особливості першого, другого і третього варіантів безтарифної

системи оплати праці. Продуктивність праці: сутність, методи вимірювання та фактори зростання. Вартісний, натуральний, трудовий та індексний методи визначення продуктивності праці.

Контрольні питання

1. Назвіть та охарактеризуйте показники продуктивності праці.
2. Назвіть та охарактеризуйте методи вимірювання продуктивності праці.
3. Назвіть та охарактеризуйте види трудомісткості.
4. Назвіть та охарактеризуйте чинники зростання продуктивності праці.
5. Дайте визначення «трудових ресурсів» і «персоналу підприємства».
6. На які групи поділяється персонал підприємства залежно від виконуваних функцій.
7. Дайте класифікацію робітників за кваліфікацією.
8. Наведіть класифікацію робітників за тривалістю залучення до трудового процесу.
9. Назвіть та охарактеризуйте показники обороту трудових ресурсів.
10. Що таке плинність кадрів?
11. Назвіть вимоги до системи мотивації підвищення продуктивності праці.
12. Назвіть та охарактеризуйте методи мотивації праці.
13. Дайте ринкове визначення заробітної плати. Від яких чинників залежить її величина?
14. Охарактеризуйте структуру заробітної плати.
15. Що таке мінімальна заробітна плата?
16. Назвіть та охарактеризуйте функції заробітної плати.
17. Назвіть та охарактеризуйте основні елементи тарифної системи.
18. Назвіть та охарактеризуйте системи оплати праці при відрядній формі.
19. Назвіть та охарактеризуйте системи оплати при погодинній формі.

Література

1. Балабанова Л.В., Сардак О.В. Управління персоналом: підручник. К. : Центр учбової літератури, 2011. 468 с.
2. Дяків О.П., Островерхов В.М. Управління персоналом: навчально-методичний посібник. [Видання друге, переробл. і доповнено]. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 288 с..
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

5. Про оплату праці Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР :редакція від 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20>.
7. Овсяк Н.В., Боровик І.С. Порядок формування фонду оплати праці на підприємстві. Socially competent management of corporations in a behavioral economy: Collection of scientific papers, 2021. European institute of further education, Podhájska, 2021.С. 46-47.
8. Криворучко О.М., Водолажська Т.О. Управління персоналом підприємства: навчальний посібник. Х. : ХНАДУ, 2016. 200 с.

ТЕМА 3. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА БАЗА ТА ВИРОБНИЧА ПОТУЖНІСТЬ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

План:

1. Поняття і особливості матеріально-технічної бази підприємства.
2. Земельний кадастр і економічна оцінка землі.
3. Характеристика та класифікація і структура основних фондів
4. Сутність і завдання матеріально-технічного забезпечення та система організації постачання матеріальних ресурсів.
5. Економічна суть оборотного капіталу та його склад.
6. Поняття виробничої потужності підприємств, методи її визначення і показники використання.

Поняття і особливості матеріально-технічної бази аграрних підприємств. Складові матеріально-технічної бази. Речові і структурні особливості матеріально-технічної бази аграрних підприємств. Земельний кадастр і економічна оцінка землі Науково-технічний прогрес - як визначальний фактор удосконалення матеріально-технічної бази аграрних підприємств. Показники, що визначають рівень забезпеченості аграрного підприємства ресурсами. Машинно-тракторний парк і ефективність його використання. Склад матеріальних ресурсів і їх характеристика. Збалансування розміру потреби в ресурсах і джерел її забезпечення. Планування матеріально-технічного забезпечення, його взаємозв'язок із фінансовими можливостями і стратегією розвитку підприємства. Вибір

раціональних видів господарських зв'язків та фактори, що їх обумовлюють. Земельний кадастр і економічна оцінка землі. Характеристика та класифікація і структура основних фондів. Сутність і завдання матеріально-технічного забезпечення та система організації постачання матеріальних ресурсів. Економічна суть оборотного капіталу та його склад. Поняття виробничої потужності підприємств, методи її визначення і показники використання. Система організації постачання матеріальних ресурсів, підходи до її здійснення. Поняття комплексного матеріально-технічного постачання ресурсів, умови його застосування та економічні переваги. Планування потреби підприємства в матеріальних ресурсах за елементами: основні матеріали, допоміжні матеріали, комплектуючі, паливо і електроенергія, інструмент, тара та інше.

Контрольні питання:

1. Сутність і завдання матеріально-технічного забезпечення
2. Земельний кадастр
3. Економічна оцінка землі.
4. Характеристика основних фондів
5. Класифікація основних фондів
6. Структура основних фондів
7. Машинно-тракторний парк і ефективність його використання
8. Система організації постачання матеріальних ресурсів.
9. Поняття, класифікація і структура основних фондів підприємства.
10. Види та показники зношування основних фондів.
11. Амортизація основних фондів.
12. Показники ефективності відтворення і використання основних фондів.
13. Поняття, матеріальний склад і структура оборотних фондів підприємства.
14. Показники використання та нормування витрат матеріальних ресурсів. та шляхи покращення використання оборотних коштів підприємства
15. Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства, їх характеристика.
16. Економічна суть оборотного капіталу.
17. Склад оборотного капіталу
18. Поняття виробничої потужності підприємств,
19. Методи визначення виробничої потужності підприємств
20. Показники використання виробничої потужності підприємств.

Література

1. Податковий Кодекс України : затверджено постановою Верховної Ради України із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби", затверджене наказом Міністерства фінансів України : від 27.04.2000 р. № 92 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.
3. Гетьман О. О. Економіка підприємства: [Навч. посіб.] 2-ге видання. К. : Центр учбової літератури, 2010. 488 с
4. Економіка підприємства : [підручник] / За заг. ред. С. Ф. Покропивного. Вид. 2-ге, перероб. та доп. К. : КНЕУ, 2019. 528 с.
5. Дем'яненко С. І., Сас О. О. Управління великотоварними агропромисловими формуваннями : монографія. Київ : КНЕУ, 2018. 216 с.
6. Збарський В.К., Томашевська О.А., Мірзоева Т.В. Економіка аграрного сектору: навч. посіб. Київ : Компрінт, 2015. 748 с.
7. Збарський В.К. Основи підприємництва та бізнесу: Підручник. – Вінниця: Нова книга, 2004. 404 с.
8. Іванюта С.М. Підприємництво та бізнес-культура. Навч. посіб. С.М. Іванюта., В.Ф. Іванюта. К.: ЦУЛ, 2007. 288 с.
9. Курган В. П. Економіка аграрних підприємств : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2015. 270 с. Статистичний щорічник України. Державна служба статистики України. <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

ТЕМА 4. ФОРМУВАННЯ СТРУКТУР МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

План:

1. Сутність, критерії та функції малого бізнесу: вітчизняний та зарубіжний досвід
2. Особливості організації та реєстрації малого бізнесу в Україні
3. Роль малого бізнесу в ринковій економіці
4. Організаційно-правові форми та основні стадії життєвого циклу структур агробізнесу.
5. Основні напрями активізації розвитку малого і середнього бізнесу в аграрних регіонах.

Основні стадії життєвого циклу підприємницьких структур агробізнесу. Фази господарського життя малого підприємства. Досягнення цілей створення і розвитку підприємства. Кардинальні способи виходу підприємства з кризових ситуацій. Переваги та недоліки спрощеного оподаткування малого бізнесу. Регіональні особливості розвитку підприємницьких структур агробізнесу в аграрних районах. Інноваційні засоби активізації розвитку бізнесу на селі у сучасних умовах господарювання. Режими оподаткування в малому бізнесі. Засоби активізації використання трудових та фінансово-кредитних ресурсів. Засоби активізації випуску продукції та надання виробничих послуг малими підприємствами. Сільськогосподарська дорадча діяльність. Проблеми, з якими сьогодні стикаються новостворені підприємства. Напрями роботи центрів дорадництва. Основні напрями активізації розвитку малого бізнесу в аграрних регіонах.

Контрольні питання:

1. Які існують режими оподаткування в малому бізнесі?
2. Які переваги та недоліки спрощеного оподаткування малого бізнесу?
3. Які податки сплачують фізичні особи-підприємці?
4. Назвіть групи платників єдиного податку?
5. Які обмеження для платників єдиного податку II групи?
6. Хто може перебувати на IV групі платників єдиного податку?
7. Які ставки єдиного податку існують?
8. Охарактеризуйте процес адміністрування податків, сплачених малим бізнесом?
9. Переваги та недоліки спрощеного оподаткування малого бізнесу
10. Назвіть суб'єктів малого бізнесу.
11. Охарактеризуйте види діяльності у малому бізнесі.
12. Які типи посередницької діяльності можна реалізувати в малому бізнесі?
13. Яка класифікація суб'єктів підприємництва використовується в Україні?
14. За якими критеріями класифікуються підприємства в світі?
15. Назвіть етапи реєстрації суб'єктів малого бізнесу в Україні.
16. Наведіть порівняльну характеристику організаційно-правових форм підприємницької діяльності.
17. Сільськогосподарська дорадча діяльність.

18. Проблеми, з якими сьогодні стикаються новостворені підприємства. Напрями роботи центрів дорадництва.
19. Основні напрями активізації розвитку малого бізнесу в аграрних регіонах.
20. Яка роль малого бізнесу в ринковій економіці?

Література

1. Гетьман О. О. Економіка підприємства: [Навч. посіб.] 2-ге видання. К. : Центр учбової літератури, 2010. 488 с
2. Економіка підприємства : [підручник] / За заг. ред. С. Ф. Покропивного. Вид. 2-ге, перероб. та доп. К. : КНЕУ, 2019. 528 с.
3. Дем'яненко С. І., Сас О. О. Управління великотоварними агропромисловими формуваннями : монографія. Київ : КНЕУ, 2018. 216 с.
4. Збарський В.К., Томашевська О.А., Мірзоева Т.В. Економіка аграрного сектору: навч. посіб. Київ : Компрінт, 2015. 748 с.
5. Збарський В.К. Основи підприємництва та бізнесу: Підручник. – Вінниця: Нова книга, 2004. 404 с.
6. Іванюта С.М. Підприємництво та бізнес-культура. Навч. посіб. С.М. Іванюта., В.Ф. Іванюта. К.: ЦУЛ, 2007. 288 с.
7. Курган В. П. Економіка аграрних підприємств : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2015. 270 с.
8. Статистичний щорічник України. Державна служба статистики України. <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Дрига С.Г. Мале підприємництво України: становлення, механізми управління та підтримки: монографія / С.Г. Дрига; НДІ економіки Міністерства економіки України. – К. : ДКС центр, 2009. – 359 с.
10. Кучерява К.Я. Поліпшення організаційно-правового забезпечення функціонування ОСГ як основа розвитку кооперації в аграрному секторі. Теорія та практика державного управління. Вип. 1 (48). С. 126–133.
11. Граб Р.О. Види сільськогосподарських підприємств в Україні. URL:http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/umovi_vedennya_agrobiznesu/vidi_silskogospodarskikh_pidpriemstv_v_ukraini.
12. Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 664-р. / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/664-2017-%D1%80>.

13. Agribusiness and value chains. World Bank Group. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/agribusiness>.
14. Small Farms. U.S. Department of Agriculture. URL: <https://www.nal.usda.gov/afsic/small-farms>.
15. Суліменко Л.А., Киян А.В. Перспективи розвитку кооперації в Україні: міжнародний досвід. Кооперативні читання. Житомирський національний агроекологічний університет. Житомир, 2018. С. 77–81.
16. Уркевич В.Ю. Про особливості правового становища сільськогосподарських кооперативів. Право та інновації. 2015. № 4 (12). С. 25–30. 286 № 1 2020
17. Гирник Л.В. Діяльність агрохолдингів в Україні та їхній вплив на розвиток сільського господарства. Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. 2016. Випуск 1 (20). С. 35–39
18. Мірошник Р. О., Прокоп'єва У. О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми і перспективи. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». 2020. Т. 4. № 1. С. 63–71.
19. Обруч Г. В., Іванюта Б. Л., Журавльов К. В. Проблеми і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 61. С. 53–62.

ТЕМА 5. ПЛАНУВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ **ПІДПРИЄМСТВА**

План:

1. Сутність, функції та методологія, напрямки і принципи планування.
2. Інформаційне забезпечення та методичні інструменти аналізу виробничої програми підприємства.
3. Системи, методи, фази, показники оптимального визначення варіантів виробничої програми підприємства.
4. Різновиди планів та їх особливості.
5. Бізнес-план підприємства.

Суть, функції та методологія планування. Загальна характеристика методики планування. Методи та інструмент планових розрахунків. Балансовий метод планування. Сутність системи планування на підприємстві. Основні напрями планування в практичній діяльності суб'єктів

господарювання. Основні принципи планування. Інформаційне забезпечення розробки виробничої програми. Методичний інструмент аналізу виконання виробничої програми підприємства. Фактори, що визначають обсяг виробництва продукції, та їх врахування під час формування виробничої програми. Системи та методи планування виробничої програми підприємства. Основні фази процесу планування. Методи планування, визначення необхідного та можливого обсягів виробничої програми підприємства. Умови оптимізації обсягів випуску продукції у конкурентному середовищі. Методичні підходи до оптимізації виробництва у середовищі, критерії оптимізації. Методи і показники оптимального визначення варіантів виробничої програми. Умови забезпечення виконання виробничої програми підприємства. Управління обсягами реалізації продукції підприємства, залишками готової продукції. Різновиди планів та їхні особливості. Стратегічний план підприємства, його характеристика і завдання. Основні завдання оперативно-календарного планування на підприємстві. Суть календарного планування. Зміст та організація розробки поточних планів. Система оперативно-календарного планування на підприємстві. Бізнес-план, його значення у ринковій системі господарювання. Підготовка та розробка бізнес-плану. Зміст і структура бізнес-плану. Особливості опрацювання бізнес-плану у сільському господарстві.

Контрольні питання:

1. Методи планових розрахунків
2. Балансовий метод планування.
3. Сутність системи планування на підприємстві.
4. Основні напрями планування в діяльності суб'єктів господарювання.
5. Принципи планування.
6. Розробка виробничої програми.
7. Системи та методи планування виробничої програми підприємства.
8. Основні фази процесу планування.
9. Методи планування.
10. Умови забезпечення виконання виробничої програми підприємства.
11. Управління обсягами реалізації продукції підприємства, залишками готової продукції.
12. Різновиди планів та їхні особливості.
13. Стратегічний план підприємства, його характеристика і завдання.

14. Суть календарного планування.
15. Зміст та організація розробки поточних планів.
16. Система оперативно-календарного планування на підприємстві.
17. Бізнес-план, його значення у ринковій системі господарювання.
18. Підготовка та розробка бізнес-плану.
19. Зміст і структура бізнес-плану.
20. Особливості опрацювання бізнес-плану у сільському господарстві.

Література:

1. Азізов С. П. , П. К. Канінський Організація аграрного виробництва і бізнесу: підручник К. : Четверта хвиля, 2013. 624 с.
2. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник. К. : КНЕУ, 2013. 779 с.
3. Березівський П. С. Організація виробництва в сільськогосподарських підприємствах : навчальний посібник. Львів : Українські технології, 2002. – 448 с.
4. Ефективне функціонування сільськогосподарських підприємств: теорія і практика / Р. М. Рудько, В. І. Радько, М. С. Маршалок, С. О. Нікітченко. К. :ТОВ «ЦП «Компринт», 2012. 605 с.
5. Ільчук М. М., Коновал І. А.. Бізнес-планування підприємницької діяльності в АПК: навчальний посібник, К. : ЗАТ «НІЧЛАВА»,2013. 308 с.
6. Курган В. П. Економіка аграрних підприємств : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2015. 270 с.
7. Любар Р. П. Ефективне функціонування аграрних підприємств: теорія та практика / Р. П. Любар, І. І. Андросович. К. : ТОВ «ЦП «Компринт», 2012. 435 с.
8. Нелеп В. М. Планування на аграрному підприємстві : підручник. К. : КНЕУ, 2018. 495 с.
9. Підприємницька діяльність в аграрному секторі економіки: стан та перспективи / [Р. М. Рудько, М. С. Маршалок, В. І. Радько та ін.]. К. : ТОВ «ЦП «Компринт», 2012. 605 с.
10. Прогнозування виробництва продукції рослинництва та його ресурсне забезпечення в Україні / С. М. Кваша, М. М. Ільчук, І. А. Коновал, М. М. Федюшко К. : ННЦ «ІАЕ», 2013. 244 с.

ТЕМА 6. ПОТОЧНІ ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА ТА СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

План:

1. Витрати підприємства та їх класифікація
2. Собівартість продукції (робіт, послуг)
3. Калькуляція собівартості продукції
4. Ціни на продукцію та методи їх визначення

Сутність понять „витрати”, „поточні витрати підприємства”, „собівартість продукції, послуг та робіт”. Взаємозв'язок та взаємообумовленість ресурсів і поточних витрат підприємства. Класифікація поточних витрат підприємства за місцем виникнення витрат, функціональним призначенням, економічними елементами, способом перенесення на вартість продукції, рівнем еластичності від обсягів виробництва, ступенем однорідності, періодами, принципами організації управління. Особливості складу поточних витрат в окремих галузях економіки. Поняття управлінський, бухгалтерський, податковий облік витрат. Показники собівартості продукції та порядок їх обчислення. Фактори, що впливають на формування поточних витрат підприємства, собівартість продукції та послуг, шляхи їх економії на підприємстві. Собівартість окремих видів продукції. Вибір калькуляційних одиниць. Калькулювання повних витрат на виробництво продукції та послуг. Методи калькулювання собівартості. Нормативна калькуляція як метод визначення планової собівартості продукції (послуг, робіт тощо). Порядок віднесення витрат на собівартість окремих видів продукції. Розрахунок планової калькуляції. Кошторис витрат виробництва - поняття, склад. Послідовність розрахунку витрат виробництва. Собівартість товарної продукції. Методика складання зведеного кошторису витрат виробництва. Методи планування поточних витрат підприємства. Розрахунок витрат за техніко-економічними факторами. Виявлення резервів оптимізації поточних витрат підприємства. Системи та методи внутрішнього контролю за поточними витратами.

Контрольні питання:

1. Сутність понять «витрати», «поточні витрати підприємства», «собівартість продукції, послуг та робіт».
2. Взаємозв'язок ресурсів і поточних витрат підприємства.

3. Види собівартості?
4. Що таке калькулювання?
5. Які статті витрат знаєте?
6. Класифікація поточних витрат підприємства за місцем виникнення витрат, функціональним призначенням, економічними елементами, способом перенесення на вартість продукції, рівнем еластичності від обсягів виробництва, ступенем однорідності, періодами, принципами організації управління.
7. Що таке «кошторис»?
8. Які види кошторисів Ви знаєте?
9. Розкрити поняття зведеного кошторису витрат на виробництво.
10. Що включає розрахунок калькуляцій виробничої собівартості продукції?
11. Калькулювання повних витрат на виробництво продукції та послуг
12. Що включає розрахунок загальновиробничих витрат?
13. Що включає розрахунок інших виробничих витрат?
14. Що являється базою для визначення вартості робіт чи послуг?
15. Назвіть ознаки, за якими класифікуються ціни.
16. Дайте класифікація цін за рівнем свободи.
17. Дайте класифікацію цін залежно від території дії.
18. Охарактеризуйте франкування цін на внутрішньому ринку.
19. У чому полягає сутність трансфертної ціни?
20. Опишіть основні функції цін.

Література:

1. Азізов С. П. , П. К. Канінський Організація аграрного виробництва і бізнесу: підручник К. : Четверта хвиля, 2013. 624 с.
2. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник. К. : КНЕУ, 2013. 779 с.
3. Дайновська С. М. Ціноутворення : підручник. К.: КНТЕУ, 2009. 319 с.
4. Закон України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» від 09 липня 2010 року № 2479-VI.
5. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року №2210-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 12. С. 64.

6. Закон України «Про ціни і ціноутворення зі змінами та доповненнями». Відомості Верховної Ради, 2013, № 19-20, ст. 190. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5007-17..>
7. Круш П.В., Андрусь О.І. Ціноутворення: підручник для студ. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2019. 292 с.
8. Макаренко Н. О., Лищенко М. О. Маркетингове ціноутворення. Теоретичні основи : навч. посіб. Буринь : ПП «Буринська районна друкарня», 2020. 129 с.
9. Несторишен І.В. Проблеми ціноутворення в умовах ринку. Вісник Хмельницького національного університету. Серія “Економічні науки”. Науковий журнал. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010_5_1/121-125.pdf
10. Пінішко В. С. Ціни і ціноутворення : навч. посіб. Львів : Інтелект-Захід, 2010. 488 с.
11. Податковий кодекс України. Закон № 2755-VI від 02.12.2010 р. // Відомості Верховної Ради України від 08.04.2011. – 2011 р., № 13, / № 13-14, № 15-16, № 17. 743 с. URL : <http://sfs.gov.ua/nk/>
12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Мініфіну України від 31 грудня 1999 року № 318 К. :Мінфін України, 2013.
13. Ціноутворення та управління ціновою політикою: підручник / Л. І. Антошкіна, Н. П. Скригун, Л. Г. Цимбалюк. Донецьк: 2013. 321 с.
14. Ціноутворення. Конспект лекцій / Жовтяк А. Б., Непомнящий О. М.; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. 80 с.
15. Шкварчук Л. О. Ціни і ціноутворення: Навч. посіб. К.: Кондор, 2018

ТЕМА 7. ВИРОБНИЦТВО, ЯКІСТЬ І КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ (ПОСЛУГ)

План:

1. Загальна сутнісна характеристика продукції, її класифікація, номенклатура, асортимент.
2. Якість продукції, поняття та визначення рівня конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств на ринку.
3. Стандартизація продукції, її складові та принципи здійснення.

4. Державний нагляд за дотриманням вимог стандартів та внутрігосподарський контроль якості на підприємстві.

Загальна сутнісна характеристика продукції, її класифікація й вимірники обсягу. Номенклатура й асортимент продукції (послуг). Валова, товарна, чиста й реалізована продукція. Поняття, функції та принципи маркетингової діяльності. Виробнича, продуктова й комерційна концепції маркетингу. Стратегія й тактика маркетингу підприємства. Вплив маркетингової діяльності на формування програми випуску продукції (надання послуг) для ринку. Якість продукції (послуг) як економічна категорія. Показники й методи оцінювання якості продукції (послуг). Поняття й визначення рівня конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств на ринку. Вплив підвищення якості виробів на економіку та імідж підприємства. Технічні, організаційні та соціальні заходи для підвищення якості й конкурентоспроможності продукції (послуг) вітчизняних товаровиробників. Стандартизація продукції, її складові елементи і принципи здійснення. Сертифікація продукції, її економічне значення. Обов'язкова й добровільна сертифікація виробів. Міжнародні системи сертифікації. Національні системи якості. Формування систем якості на підприємствах. Економічна й соціальна ефективність стандартизації та сертифікації продукції. Державний нагляд за дотриманням вимог стандартів, здійснюваний територіальними органами Держстандарту України - центрами стандартизації, метрології та сертифікації. Об'єкти державного нагляду. Матеріальна відповідальність товаровиробників за порушення вимог стандартів. Внутрішньовиробничий технічний контроль якості. Об'єкти та основні види технічного контролю якості на підприємствах

Контрольні питання:

1. Сутність операційної діяльності аграрного підприємства та її результати.
2. Валова, товарна і чиста продукція підприємства та їх складові.
3. Основні показники ефективності операційної діяльності підприємства.
4. Поняття якості продукції, її рівень та фактори її обґрунтування.
5. Основні показники якості продукції.
6. Поняття конкурентоспроможності продукції та її параметри.
7. Методи оцінки якості продукції та методика розрахунку показників якості.

8. Стандартизація, її суть і значення для поліпшення якості продукції
9. Валова, товарна, чиста й реалізована продукція.
10. Поняття, функції та принципи маркетингової діяльності.
11. Стратегія й тактика маркетингу підприємства.
12. Якість продукції (послуг) як економічна категорія.
13. Показники й методи оцінювання якості продукції (послуг).
14. Визначення рівня конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств на ринку.
15. Технічні, організаційні та соціальні заходи для підвищення якості. Сертифікація продукції, її економічне значення.

Література:

1. Волкова Н.В., Кононенко О.І., Кравченко Т.В. Сутність та особливості формування конкурентоспроможності та економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Інфраструктура ринку. 2022. № 68. С. 89–94. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/68-2022>
2. Дашко І. М. Дослідження основних методів оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємств. Економіка та держава. № 5. 2020. С. 108–110.
3. Земляна Л.С. Формування системи управління якістю як чинника конкурентоспроможності продукції підприємств аграрної галузі. Innovation and Sustainability. 2022. № 4. С. 207–214.
4. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового. Одеса : Атлант, 2013. 470 с. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/monografiya_ep_2013.pdf
5. Кошонько О. В. Проблеми оцінки та сертифікації систем управління якістю промислових підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. 2009. № 1. С. 18–23. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_1/zmist.files/_04.pdf
6. Лагодієнко В. В., Голодонюк О. М., Мільчева В. В. Маркетингова стратегія виведення на ринок інноваційного продукту. Економіка харчової промисловості. 2018. Т. 10. Вип. 2. С. 40–50. DOI <https://doi.org/10.15673/fie.v10i2.959>
7. Момот О. І. Менеджмент якості та елементи системи якості : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 368 с. URL:

http://www.tvie.onaft.edu.ua/Momot_Menedzhment_jakost_ta_elementi_sistemi_jakost.pdf

8. Національний стандарт ДСТУ ISO 9000:2015. Системи управління якістю. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 45 с. URL: <https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209000.pdf>
9. Негрей М.В., Трофімцева О.В. Аналіз функціонування аграрного сектору України в умовах війни. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна серія «Економічна». 2022. № 102. С. 49–56.
10. Павлова Г., Абрамович І., Бальзан М. Стратегічні заходи підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору України на міжнародному ринку. Вісник Хмельницького національного університету. 2022. № 4. С. 62–67.
11. Павлова О., Павлов К., Омельчук Б., Кучерява О. Формування системи управління якістю як чинника конкурентоспроможності продукції підприємств аграрної галузі. Innovation and Sustainability. 2022. № 4. С. 193–201.
12. Русан В.М. Функціонування аграрного сектору в умовах війни. Інтелект XXI. 2022. № 2. С. 13–16.

ТЕМА 8. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

План:

1. Фінансова діяльність і фінансові ресурси підприємства
2. Фінансові результати діяльності підприємства
3. Оцінювання фінансово-економічного стану підприємства
4. Ефективність діяльності підприємства
5. Основні резерви підвищення ефективності діяльності підприємства.

Сутність доходів підприємства, їх призначення, склад та джерела утворення. Механізм утворення доходів від звичайної діяльності, доходів від надзвичайних подій. Доходи від операційної діяльності підприємства. Формування доходів (виручки) від реалізації продукції (товарів, послуг, інших активів), інших операційних доходів. Фактори, що впливають на доходи від операційної діяльності. Вплив обсягів виробництва, асортиментної та цінової політики підприємства на утворення доходів від операційної діяльності. Особливості формування доходів від операційної

діяльності в окремих галузях господарювання. Доходи від фінансової та інвестиційної діяльності підприємств. Доходи від участі в капіталі, доходи від участі у спільних підприємствах та ін. Доходи від фінансових інвестицій: дивіденди, відсотки від цінних паперів, доходи від надання комерційного кредиту, відсотки від розміщення тимчасово вільних коштів на депозитних вкладах. Інші доходи від звичайної діяльності підприємства. Місце доходів у системі показників, що характеризують стан та розвиток підприємства. Чинники, що визначають розмір доходів різних галузей економіки. Резерви підвищення доходів. Методичні інструменти аналізу доходів підприємства, факторів, що обумовлюють їх формування. Методи обґрунтування плану-прогнозу доходів у окремих галузях економіки. Системи та методи внутрішнього контролю за доходами підприємства. Сутність та функції прибутку, його значення в діяльності підприємства, джерела утворення. Види та класифікація прибутку. Механізм утворення валового прибутку, фінансових результатів від операційної діяльності, фінансових результатів від фінансової та інвестиційної діяльності, фінансових результатів від звичайної діяльності до оподаткування, чистого прибутку. Показники прибутку та рентабельності, фактори, що впливають на рентабельність діяльності підприємства. Стратегія управління прибутком підприємства, етапи розробки. Система організаційного забезпечення управління прибутком підприємства. Інформаційна база аналізу прибутку. Системи та методи аналізу прибутку та прибутковості діяльності підприємства. Оцінювання достатності прибутку підприємства. Методика обґрунтування прибутку на плановий період. Механізм розподілу та використання чистого прибутку підприємства. Системи та методи внутрішнього контролю за прибутком

Контрольні питання:

1. Сутність доходів підприємства.
2. Склад та джерела утворення доходів.
3. Доходи від операційної діяльності підприємства.
4. Формування доходів (виручки) від реалізації продукції.
5. Фактори, що впливають на доходи від операційної діяльності.
6. Доходи від фінансової та інвестиційної діяльності підприємств.
7. Місце доходів у системі показників, що характеризують стан та розвиток підприємства.
8. Чинники, що визначають розмір доходів різних галузей економіки.

9. Резерви підвищення доходів.
10. Методичні інструменти аналізу доходів підприємства.
11. Сутність та функції прибутку, його значення в діяльності підприємства,
12. Джерела утворення прибутку.
13. Види та класифікація прибутку.
14. Механізм утворення валового прибутку, фінансових результатів від операційної діяльності, фінансових результатів від фінансової та інвестиційної діяльності, фінансових результатів від звичайної діяльності до оподаткування, чистого прибутку.
15. Показники прибутку та рентабельності, фактори, що впливають на рентабельність діяльності підприємства.
16. Системи та методи аналізу прибутку та прибутковості діяльності підприємства.
17. Оцінювання достатності прибутку підприємства.
18. Механізм розподілу та використання чистого прибутку підприємства.
19. Системи та методи внутрішнього контролю за прибутком
20. Резерви підвищення ефективності діяльності підприємства

Література:

1. Білик М. Д., Білик Т. О. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування : монографія. Київ : ТОВ «ПанТот», 2012. 280 с.
2. Державна служба статистики. Статистична інформація. Економічна діяльність. Діяльність підприємств. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Дорош Н. І., Лю Д. Прогнозний аналіз фінансових результатів та визначення межі банкрутства підприємства. Молодий вчений. 2018. № 2 (54). С. 700–703.
4. Касич А. О., Хімич І. Г. Методичні підходи щодо оцінки ефективності діяльності підприємства. Бізнес Інформ. 2012. № 12. С. 176–179.
5. Коваленко О. В., Ященко Л. О. Діагностика стану фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств. Облік і фінанси. 2021. № 1(91). С. 52-60. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-1\(91\)-52-60](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-1(91)-52-60)
6. Мамчур В. А. Інституціональна розбудова підприємницької діяльності аграрного сектора економіки. К.: ННЦ «ІАЕ», 2023. 200 с.

7. Молдован Л. В. Особливості корпоратизації аграрного сектору в зарубіжній і вітчизняній практиці: уроки для України. Економіка України. 2020. № 8. С. 76-95.
8. Непочатенко О. О., Мальований М. І., Власюк С. А., Колотуха С. М., Бондаренко Н. В. Особливості фінансово-кредитного забезпечення товаровиробників аграрної сфери України. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2022. Вип. 100. Ч. 2: Економічні науки. С. 179-187.
9. Олейник Т. Діагностика фінансового стану підприємства – фактор прийняття управлінських рішень. Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці: Зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 02-03 березня 2021 р. ДДАЕУ, 2021. С. 37-39.
10. Пристемський О. С., Трусова Н. В., Гривківська О. В., Шершень Н. В. Безпека фінансового потенціалу суб'єктів агропромислового виробництва. Економіка і управління. 2021. № 4(92). С. 129-134. <https://doi.org/10.36919/2312-7812.4.2021.129>
11. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: Індикатори та ефективність / за ред. О. Г. Шпикуляка. К.: ННЦ «ІАЕ», 2017. 204 с.
12. Соколова Л. В., Верясова Г. М., Соколов О. Є. Ретроспективний аналіз фінансових результатів функціонування суб'єктів господарювання України. Інфраструктура ринку. 2019. Випуск 31. С. 376–385.
13. Стратегія розвитку підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення аграрної економіки / Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, О. Г. Шпикуляк та ін. К.: ННЦ «ІАЕ», 2022. 32 с.
14. Черничко Т. В., Кізман Є. І. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємств України. Економіка та суспільство. 2016. № 5. С. 400–404.

ТЕМА 9. ЕФЕКТИВНІСТЬ І КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

План:

1. Поняття, показники, критерії, види і форми прояву, пошук резервів підвищення ефективності діяльності підприємства як економічної категорії.

2. Теоретичні аспекти оцінювання конкурентоспроможності підприємства.
3. Діагностика конкурентної позиції та переваг, фактори підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства
4. Аналіз беззбитковості виробництва.

Поняття ефективності діяльності підприємства. Показники та критерії ефективності. Вимоги до формування показників ефективності. Система показників ефективності. Загальна методологія визначення ефективності. Основні та допоміжні показники ефективності. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємства. Класифікація видів і форм прояву ефективності. Пошук резервів підвищення ефективності діяльності підприємства. Показники, що застосовують під час визначення ефективності в інвестиційному проектуванні. Теоретичні аспекти оцінювання конкурентоспроможності підприємства. Теоретично-методологічні засади формування системи управління конкурентоспроможністю. Сутність та поняття «конкуренція», «конкурентоспроможність» продукції та підприємства. Методи оцінювання рівня конкурентоспроможності. Управління конкурентоспроможністю. Діагностика конкурентної позиції та управління конкурентоспроможністю на підприємстві. Дослідження конкурентного середовища. Діагностика конкурентних переваг та рівня конкурентоспроможності підприємства. Вдосконалення системи управління конкурентоспроможністю підприємства. Умови виникнення та роль конкуренції в ринковій економіці. Фактори, які впливають на підвищення конкурентоспроможності підприємства. Показники і алгоритм оцінювання конкурентоспроможності підприємства. Заходи, щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства

Контрольні питання:

1. Показники ефективності.
2. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємства.
3. Класифікація видів і форм прояву ефективності.
4. Резервів підвищення ефективності діяльності підприємства.
5. Сутність та поняття «конкуренція», «конкурентоспроможність» продукції та підприємства.
6. Методи оцінювання рівня конкурентоспроможності.
7. Управління конкурентоспроможністю.

8. Діагностика конкурентної позиції
9. Управління конкурентоспроможністю на підприємстві.
10. Дослідження конкурентного середовища.
11. Діагностика конкурентних переваг
12. Діагностика рівня конкурентоспроможності підприємства.
13. Системи управління конкурентоспроможністю підприємства.
14. Фактори, які впливають на підвищення конкурентоспроможності підприємства.
15. Показники оцінювання конкурентоспроможності підприємства.
16. Аналіз беззбитковості виробництва
17. Що таке якість продукції?
18. Які існують методи визначення показників якості продукції?
19. Як класифікують показники якості товару за способом вираження?
20. На яких принципах побудована система стандартів ISO ?

Література:

1. Азарова А.О., Нікіфорова Л.О. Економіка підприємства. Практикум: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: ВНТУ, 2016. 216 с.
2. Балабанова Л.В., Кривенко Г.В., Балабанова І.В. Управління конкурентоспроможністю підприємств : Навч. посібник:К.: Професіонал, 2019. :256 с.
3. Васильців Т. Г. Економіка малого підприємства: [навчальний посібник] / Васильків Т. Г. К., 2013. 446 с.
4. Гетьман О.О. Економіка підприємства / Гетьман О.О., Шаповал В.М. // URL : http://pidruchniki.ws/15840720/ekonomika/ekonomika_pidpriyemstva_-getman_oo
5. Донських А.С. Конкурентоспроможність аграрних підприємств та фактори, що її визначають. Ефективна економіка. 2011. № 12. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=850>
6. Збарський В.К. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств: монографія / В.К. Збарський, М.А. Місевич. К.: ННЦІАЕ, 2009. 310 с

7. Іванова Л. Організаційно-економічні засади підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2019. № 11. С. 45-51
8. Ільчук М.М., Нікітченко С.О., Перегуда Є.Ф. Диверсифікація діяльності підприємницьких структур аграрної сфери. Економіка АПК. 2016. № 4. С. 13-20.
9. Калюжна О., Мірошніченко І., Черепньова А. Стратегії підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Науковий Вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки. 2017. № 2 (9), грудень. С. 17-22.
10. Маховський Д.В. Складові підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Інвестиції: практика та досвід. Економічна наука. 2013. № 22. С. 89-92.
11. Олейник Т. Діагностика фінансового стану підприємства – фактор прийняття управлінських рішень. Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці: Зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 02-03 березня 2021 р. ДДАЕУ, 2021. С. 37-39.
12. Пристемський О. С., Трусова Н. В., Гривківська О. В., Шершень Н. В. Безпека фінансового потенціалу суб'єктів агропромислового виробництва. Економіка і управління. 2021. № 4(92). С. 129-134. <https://doi.org/10.36919/2312-7812.4.2021.129>
13. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: Індикатори та ефективність / за ред. О. Г. Шпикуляка. К.: ННЦ «ІАЕ», 2017. 204 с.
14. Соколова Л. В., Верясова Г.М., Соколов О.Є. Ретроспективний аналіз фінансових результатів функціонування суб'єктів господарювання України. Інфраструктура ринку. 2019. Випуск 31. С. 376–385/
15. Черничко Т. В., Кірман Є. І. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємств України. Економіка та суспільство. 2016. № 5. С. 400–404.

ТЕМИ 10. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ.

План:

1. Роль бізнесу в суспільстві. Психологія та етика підприємництва. Бізнес-культура підприємницької діяльності.
2. Юридична і соціальна відповідальність бізнесу

3. Екологічна безпека та природоохоронна діяльність.
4. Золоте правило етики в бізнесі. Моральний кодекс та його загальна структура. Аналітичне оцінювання ефективності підприємницької діяльності

Роль бізнесу в суспільстві. Вплив науково-технічного прогресу на розвиток сільського господарства. Юридична і соціальна відповідальність у бізнесі. Аспекти, на які має звертати увагу керівництво підприємства в процесі виробничо-господарської та управлінської діяльності в контексті соціальної відповідальності. Аргументи „за” і „проти” соціальної відповідальності. Контрольно-інспекційний підхід щодо управління виробничо-господарською діяльністю сільськогосподарських підприємств. Сутність екологічної безпеки агропромислового виробництва та характеристика її складових. Природоохоронна діяльність як складова частина виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Роль етичних нормативів у менеджменті. Сучасні етичні концепції менеджменту. Золоте правило етики. Способи покращення морально-етичних стандартів працівників. Моральний кодекс та його загальна структура

Контрольні питання:

1. Сутність категорії «соціальна відповідальність».
2. Суб'єкти, об'єкти та компоненти соціальної відповідальності.
3. Зміст концепції сталого розвитку.
4. Реалізація концепції сталого розвитку на засадах соціальної
5. відповідальності.
6. Соціальна відповідальність людини, держави та суспільства.
7. Поняття, ознаки і соціальна відповідальність громадянського суспільства.
8. Соціальна роль держави у сучасній економіці.
9. Соціальна відповідальність корпорації як бізнес-стратегія: еволюція
10. концепції, поняття, моделі.
11. Система управління корпоративною соціальною відповідальністю.
12. Принципи і практика партнерства між роботодавцями та
13. працівниками.
14. Права працівників на робочому місці.
15. Стан довкілля як глобальна проблема.
16. Екологічна відповідальність як складова соціальної відповідальності.
17. Поняття, суб'єкти та форми соціального партнерства.

Література

1. Балусєва О.В., Боднарук О.В. Соціальна відповідальність : навч. посіб. Київ; Маріуполь: ДонДУУ, 2017. 283 с
2. Гусєва О.Ю. Соціальна відповідальність бізнесу: навч.посіб. Київ. Державний університет телекомунікацій, 2020. 222 с.
3. Звонар В.П. Соціальна відповідальність як соціоекономічний феномен: теорія та українські реалії : монографія. Київ: Сочінський М. М., 2018. 287 с.
4. Колот А. М. Соціальна відповідальність: навч. посіб. /А. М. Колот, О. А. Грішнова та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. К. : КНЕУ, 2015. 552 с.
5. Олійник О.О. Соціальна відповідальність: навч. посіб. Рівне: НУВГП. 2016. 222 с.
6. Пушкар М. С., Голінач Л.І. Соціальна відповідальність бізнесу: теорія і практика : монографія. Тернопіль : Карт-бланш, 2018. 214 с.
7. Сіренко Н.М., Лункіна Т.І., А.В. Бурковська А.В. Соціальна відповідальність : навч. посіб. Миколаїв : МНАУ, 2021. 216 с.
8. Соціальна відповідальність: підручник / Тарасевич В.М. та ін., за наук. ред. В. М. Тарасевича, канд. екон. наук О. В. Золотарьової. Дніпро: ПБП «Економіка», 2019. 204 с.
9. Соціальна відповідальність: практичний аспект: навч. посіб. /О.Є. Кузьмін та ін. К. : Видавничий дім «Кондор», 2020. 244 с.

ЗАСОБИ, ФОРМИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів при вивченні дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного контролю знань і підсумковим результатом є залік.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння лекційного матеріалу, набуття практичних навичок при вирішенні виробничих ситуацій та розв'язання завдань, уміння самостійно опрацьовувати теоретичний матеріал, висловлювати власні думки, обґрунтовувати власні ідеї, проводити презентації опрацьованого матеріалу.

Об'єктами контролю є:

Усні відповіді: вміння змістовно висвітлити запропоноване запитання; логічно викладати матеріал; вміння знайти вірну аргументацію; використання основної та допоміжної літератури; культура мовлення; впевненість, емоційність та виразність у ході виступу.

Практичні завдання: вміння розв'язувати задачі; вміння аналізувати отримані результати; вміння формулювати висновки та висвітлювати пропозиції; вміння оформити результати роботи.

Поточні тести та практичні роботи;

Презентації результатів виконаних робіт і досліджень.

Оцінювання знань здобувачів вищої освіти здійснюється за 100-бальною шкалою

Передбачається використання усного та письмового контролю. Усний контроль дозволяє виявити рівень виконання домашніх самостійних завдань, виокремити ключові аспекти і з'ясувати проблеми у розумінні теми. Письмовий контроль здійснюється шляхом тестування знань студентів на кожному практичному занятті, за окремо заданими викладачем для домашнього самостійного опрацювання, запитаннями і задачами та для перевірки рівня опрацювання теми.

Форми контрольних заходів

(поточний, семестровий, підсумковий контроль)

За результатами поточного контролю виводиться **середня поточна оцінка (СПО)** за 100-бальною системою, яка визначається за формулою:

$$\text{СПО} = \frac{\text{сума поточних оцінок (за 5 – ти бальною шкалою)}}{\text{кількість поточних оцінок}} \times 20 \left(\text{вага 1 балу} \frac{100}{5} \right)$$

1. Поточний контроль проводиться під час аудиторних занять.

Критерії поточного оцінювання:

Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування	Критерії оцінювання
5	Здобувач вищої освіти повністю оволодів програмою навчальної дисципліни, засвоїв компетентності та програмні результати навчання, дає послідовні чіткі і логічно побудовані відповіді на основні та додаткові питання, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Вміє застосовувати матеріал для винесення власних суджень.
4	Здобувач вищої освіти достатньо повно оволодів програмою навчальної дисципліни, засвоїв компетентності та програмні результати навчання, проте у відповідях (усних та письмових) допускає не суттєві неточності, з незначними помилками демонструє розуміння певних теорій і фактів, оперує понятійним апаратом з незначними помилками. Добирає аргументи на підтвердження своєї позиції.
3	Здобувач вищої освіти не в повному обсязі оволодів програмою навчальної дисципліни, компетентностями та програмними результатами навчання, викладає основний зміст навчального матеріалу під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
2	Здобувач вищої освіти не володіє програмою навчальної дисципліни, компетентностями та програмними результатами навчання. Фрагментарно, поверхнево (без аргументації та обґрунтування) викладає навчальний матеріал під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.
1	Здобувач вищої освіти демонструє неприйнятний рівень опанування програмою навчальної дисципліни.

У разі запровадження дистанційної форми навчання поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти за допомогою дистанційних технологій здійснюється під час проведення дистанційних занять, а також шляхом оцінювання індивідуальних і групових завдань, що виконуються здобувачами освіти в електронній формі.

2. Семестровий контроль з даної дисципліни здійснюється у формі заліку в обсязі навчального матеріалу, визначеного освітньою програмою. Семестровий контроль проводиться для оцінювання результатів навчання за 100-бальною системою, національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Відповідність семестрової рейтингової оцінки в балах оцінці за національною шкалою та шкалою ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	
	Екзамен	Залік	Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	Зараховано	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82 – 89	Добре		B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75 – 81			C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67 – 74			D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60 – 66	Задовільно		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35 – 59	Незадовільно	Не зараховано	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1 – 34			F	Незадовільно (з обов’язковим повторним курсом)

Студенти денної форми навчання допускаються до екзаменаційної сесії, якщо вони виконали вимоги цього робочого навчального плану за поточний семестр та не мають академічної заборгованості за попередній семестр. Студенти, які в поточному семестрі мали пропуски занять і до початку екзаменаційної сесії не засвоїли матеріал пропущених тем і розділів навчальної дисципліни, до семестрової атестації з відповідної дисципліни не допускаються.

Студенти (слухачі) заочної форми навчання допускаються до екзаменаційної сесії, якщо вони не мають академічної заборгованості за попередній семестр та за умови успішного засвоєння програмного матеріалу і виконання усіх необхідних видів робіт.

3. Підсумковий контроль. За результатами роботи здобувачів вищої освіти упродовж вивчення навчального курсу виводиться **підсумкова** оцінка за формулою: Середня поточна оцінка (макс. 100 б.)

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Підприємство як суб'єкт господарювання, поняття, цілі й напрямки діяльності.
2. Правові основи функціонування підприємств.
3. Класифікація підприємств та їх характеристика.
4. Предмет і метод дисципліни.
5. Специфічні методи дослідження економіки аграрних підприємств.
6. Організаційно-правові форми підприємств.
7. Види підприємств та принципи їх формування
8. Добровільні та інституціональні об'єднання підприємств (організацій).
9. Ринкове середовище господарювання підприємств та організацій.
10. Поняття і особливості матеріально-технічної бази підприємства.
11. Земельний кадастр і економічна оцінка землі.
12. Характеристика та класифікація і структура основних фондів
13. Сутність і завдання матеріально-технічного забезпечення та система організації постачання матеріальних ресурсів. Економічна суть оборотного капіталу та його склад.
14. Поняття виробничої потужності підприємств, методи її визначення і показники використання.
15. Організаційно-правові форми та основні стадії життєвого циклу структур агробізнесу.
16. Основні напрями активізації розвитку малого і середнього бізнесу в аграрних регіонах.
17. Сутність, функції та методологія, напрямки і принципи планування.
18. Інформаційне забезпечення та методичні інструменти аналізу виробничої програми підприємства.
19. Системи, методи, фази, показники оптимального визначення варіантів виробничої програми підприємства.
20. Різновиди планів та їх особливості.
21. Бізнес-план підприємства.
22. Відтворення населення, його типи як основного ресурсу суб'єктів економічних та інших суспільних процесів і явищ,
23. Показники природного і механічного руху населення.
24. Основні напрямки державної кадрової політики.
25. Мета і елементи планування чисельності працівників.

26. Трудові ресурси і трудовий потенціал.
27. Економічна сутність і функції нормування праці.
28. Ефективність та продуктивність праці.
29. Оплата праці.
30. Поняття й основні елементи виробничого процесу.
31. Типи виробництва (одиничне, серійне, масове) і їх сутнісна характеристика
32. Поняття, методи, модифікація, характеристика, особливості та тенденції розвитку потокового виробництва.
33. Сутність і соціально-економічне значення застосування різних форм організації виробництва,.
34. Кооперування, спеціалізації, концентрації, конверсії, диверсифікація виробництва продукції рослинництва.
35. Науково-технічний прогрес як основа розвитку та інтенсифікації виробництва
36. Загальні та пріоритетні напрямки НТП.
37. Сучасні напрямки й тенденції інноваційної діяльності та розвитку інтелектуальної власності.
38. Необхідність, основи, фактори інтенсифікації виробництва, поглиблення спеціалізації та інтеграції об'єднань ринкового типу.
39. Інтенсивний та екстенсивний шляхи розвитку.
40. Показники інтенсифікації та підвищення ефективності підприємницької діяльності.
41. Сутність понять витрати, поточні витрати, собівартість продукції, робіт, послуг, характеристика її видів.
42. Класифікація витрат.
43. Склад витрат за всіма видами діяльності підприємств.
44. Елементи та статті витрат.
45. Фактори які впливають на формування поточних витрат, собівартість продукції, робіт, послуг.
46. Методи калькулювання собівартості.
47. Кошторис витрат виробництва - поняття, склад, послідовність розрахунку витрат виробництва.
48. Постійні і змінні витрати.
49. Собівартість сільськогосподарської продукції, методика її визначення.
50. Методичні елементи аналізу і контролю витрат.

51. Загальна сутнісна характеристика продукції, її класифікація, номенклатура, асортимент.
52. Якість продукції, поняття та визначення рівня конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств на ринку.
53. Стандартизація продукції, її складові та принципи здійснення.
54. Державний нагляд за дотриманням вимог стандартів та внутрігосподарський контроль якості на підприємстві.
55. Сутність доходів підприємства, їх призначення, склад, джерела, механізми утворення.
56. Доходи від операційної діяльності підприємства.
57. Доходи від фінансової та інвестиційної діяльності підприємства.
58. Чинники, методичні інструменти аналізу та резерви підвищення доходів підприємства.
59. Сутність, функції, методика обґрунтування прибутку підприємства.
60. Механізми розподілу та використання прибутку
61. Система і методи внутрішнього контролю прибутку підприємства.
62. Поняття, показники, критерії, види і форми прояву, пошук резервів підвищення ефективності діяльності підприємства
63. Резерви підвищення ефективності діяльності підприємства
64. Теоретичні аспекти оцінювання конкурентоспроможності підприємства.
65. Діагностика конкурентної позиції та переваг, фактори підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства
66. Аналіз беззбитковості виробництва.
67. Типологічна характеристика економічної безпеки суб'єктів господарювання.
68. Основні ознаки достатнього рівня економічної безпеки підприємства за умов ринкової системи господарювання
69. Обґрунтування стратегії та необхідні заходи і ресурси створення належної економічної безпеки підприємства.
70. Роль бізнесу в суспільстві.
71. Психологія та етика підприємництва. Бізнес-культура підприємницької діяльності.
72. Юридична і соціальна відповідальність бізнесу
73. Екологічна безпека та природоохоронна діяльність.
74. Золоте правило етики в бізнесі.
75. Моральний кодекс та його загальна структура.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник. Київ : КНЕУ, 2015. 783 с.
2. Дем'яненко С. І. Аграрний менеджмент : підручник. Київ : КНЕУ, 2018. 520 с.
3. Дем'яненко С. І., Сас О. О. Управління великотоварними агропромисловими формуваннями : монографія. Київ : КНЕУ, 2018. 216 с.
4. Збарський В.К., Томашевська О.А., Мірзоева Т.В. Економіка аграрного сектору: навч. посіб. Київ : Компринт, 2015. 748 с.
5. Збарський В.К. Основи підприємництва та бізнесу: Підручник. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 404 с.
6. Іванюта С.М. Підприємництво та бізнес-культура. Навч. посіб. С.М Іванюта., В.Ф. Іванюта– К.: ЦУЛ, 2007. – 288 с.
7. Ільчук М.М., Іщенко Т.Д., Лайко П.О. Підприємницька діяльність та агробізнес: підруч. Київ : Вища освіта, 2006. 544 с.
8. Курган В. П. Економіка аграрних підприємств : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2015. 270 с.
9. Мазур К.В., Кубай О.Г. Менеджмент аграрного підприємства : навч. посіб. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 284 с.
10. Нагаєв В.М. Аграрний менеджмент. Практикум (модульний варіант): навч. посіб. Київ : Центр навчальної літ-ри, 2004. 319 с.

Допоміжна:

11. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. - 2-ге вид., дон. і переробл. / В.Г. Андрійчук - К.: КНЕУ, 2004. - 624 с.
12. Босак А. О. Мустафаєва Л. А. Поточний стан та перспективи розвитку АПК України: пошук нових ринків збуту. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Вип. 24. С.48-54.
13. Германюк Н.В. Сучасний стан розвитку вітчизняного агросектору. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. С. 160-164.
14. Денисенко М. П., Новіков Д. В. Сучасний стан та перспективи розвитку сільського господарства України. Агросвіт. 2019. № 12. С. 15-21. <http://www.agrosvit.info/7opM&z:A2905&i:=2>
15. Дем'яненко С. І., Кудлай В. Г. Менеджмент агропромислових формувань : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2014. 262 с.

16. Мазур В.А., Кубай О.Г., Мельник А.В. Особливості управління фінансовим потенціалом аграрних підприємств в умовах трансформаційних змін в економіці. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. №10(38). С.119-132.
17. Пронько Л.М., Кулик Н.М. Напрями реалізації державної підтримки аграрного сектору економіки в ринкових умовах господарювання. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. №1(41). С. 23-32.
18. Рибаків М.В. Механізми імплементації діагностики та контролінгу в управлінні аграрними підприємствами. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2017. № 1. С. 66-75.
19. Фіщук Н. Ю. Необхідність використання діагностики в системі антикризового менеджменту підприємств галузі АПК. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. № 1. С. 7-22.
20. Шпикуляк О. Г., Малік М. І. Інституціональний аналіз розвитку підприємництва в аграрному секторі економіки: методичний аспект. Економіка АПК. 2019. № 6. С. 73-82.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Бібліотечні електронні ресурси та технології. URL: http://nbuv.gov.ua/e_technology?field_e_technology_tid=444&field_yfpdf_tid=A11
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Наукові ресурси. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/1539>
3. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/205>
4. Міністерство освіти і науки України. Нормативно-правова база. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa>
5. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/>
6. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
7. Економіка. Дистанційний навчальний курс в системі Moodle. Укл. Волощук Ю.О. URL : <http://pdatu.net.ua/course/view.php?id=289>

Навчальне видання

Волощук Ю.О.

Методичні вказівки

для самостійної роботи з дисципліни «Економіка» для студентів денної та заочної форми навчання освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 201 «Агрономія».

Редактор: Волощук Ю.О.

Підписано до друку _____. 2024 р.

Формат 60х90/16 Ризографія. Авт. арк. 1,7.

Обл.-вид. арк. _____ Наклад _____ прим. Зам. _____.

Підготовлено до друку та видруковано
у Закладі вищої освіти «Подільський державний університет»
32300, Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 12

